

ОСОБЛИВОСТІ ТАКТИКИ ЗАХИСТУ В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЩОДО КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ

PECULIARITIES OF TACTICS OF DEFENSE IN CRIMINAL PROCEEDINGS CONCERNING CORRUPTION OFFENSES

К. В. ЛЕГКИХ

Legkykh K.

кандидат юридичних наук, доцент кафедри кримінального процесу та криміналістики, Академія адвокатури України

Тактика та стратегія захисту були і залишаються предметом наукового пошуку протягом тривалого часу. Даному питанню приділяли свою увагу Л. Є. Ароцкер, О. Я. Баєв, Т. В. Варфоломеева, В. О. Попелюшко.

Звичайно, що при дослідженні питань тактики та стратегії захисту вчені та практики сформували власне бачення даної проблеми. При цьому існують декілька різних поглядів на зазначений предмет дослідження. Частина науковців вважає (і не безпідставно), що в процесі розгляду кримінальних справ (проваджень) достатньо точного дотримання процесуального порядку і узагальнення практики застосування відповідних норм закону [1, 19]. На думку інших вчених, тактики як такої немає взагалі, є тактика підтримання державного обвинувачення в суді, і є тактика професійного захисту від державного обвинувачення, висунутого і підтримуваного в суді [2, 15].

Одна група вчених вважає, що криміналістика обвинувачення і криміналістика захисту істотно відрізняються і вимагають власних спеціальних підходів як до стратегії, так і до тактики [3, 91]. Інші вчені визначають, що тактика захисту є інтегративною, такою, що перетворилася із криміналістики обвинувачення та здатна задовольнити потреби і обвинувачення і захисту одночасно [4, 60].

Поділяючи думку В. О. Попелюшка, вважаємо, що тактику захисту в судовому розгляді кримінального провадження слід розглядати як систему наукових,

інтегрованих із криміналістики обвинувачення, розроблених адвокатологією та напрацьованих адвокатською практикою прийомів та способів діяльності адвоката-захисника у справі, з метою найбільш вмілого їх використання для ефективного захисту прав та законних інтересів обвинуваченого (підсудного) та досягнення однієї з ідеальних цілей функції захисту.

Умовно тактичні прийоми захисту (або процесуальні засоби захисту) можна поділити на такі: 1) ті, що потребують судового рішення (рішення суду або рішення слідчого судді в стадії досудового розслідування) або прокурора; 2) ті, що застосовуються стороною захисту з власної ініціативи, без посередництва слідчого судді або суду.

Для визначення особливостей тактики захисту в кримінальних провадженнях щодо корупційних правопорушень необхідно визначити, що саме законодавець розуміє під визначенням «корупція» та «корупційне правопорушення».

Відповідно до ст. 1 ЗУ «Про запобігання корупції» [5], корупція – використання особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині першій ст. 3 цього Закону, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити

цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей; корупційне правопорушення – діяння, що містить ознаки корупції, вчинене особою, зазначеною у ч. 1 ст. 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність.

Найчастіше в практичній діяльності адвокати здійснюють захист в кримінальних провадженнях за ст. 368 КК України, яка має назву «Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою». Специфікою розслідування даного виду кримінального правопорушення є те, що сторона обвинувачення застосовує широкий спектр негласних слідчих (розшукових) дій, таких як: аудіо-, відео контроль особи, знання інформації з транспортних телекомунікаційних мереж, контроль за вчиненням злочину (у формі імітування обстановки злочину). Це зумовлено тим, що з метою отримання належних та допустимих доказів, сторона обвинувачення реалізує специфічні тактичні комбінації та операції, такі як «затримання на гарячому», «затримання безпосередньо після вчинення злочину». Документування можливої протиправної поведінки особи потребує від сторони обвинувачення залучення особи (найчастіше це заявник), яка власне і виконує функцію надавача неправомірної вигоди, фіксування телефонних розмов між надавачем неправомірної вигоди та особою, якій така вигода надається, фіксування за допомогою спеціальних технічних засобів (на відповідних носіях) відеозаписів з можливих зустрічей надавача неправомірної вигоди та особи, яка отримує таку неправомірну вигоду тощо.

До першого виду тактичних прийомів захисту в таких кримінальних провадженнях слід віднести: 1) клопотання про тимчасовий доступ до документів, в порядку, передбаченому ст.ст. 160–166 КПК України, а саме тимчасовий доступ до ухвал слід-

чих суддів відповідного апеляційного суду, якими надано дозвіл на проведення тих чи інших негласних слідчих (розшукових) дій; 2) клопотання про тимчасовий доступ до документів, а саме до постанов прокурора, якими надано дозвіл на проведення окремих видів негласних слідчих (розшукових) дій; 3) клопотання про огляд спеціальних технічних засобів та оригіналів носіїв інформації; 4) клопотання про повернення обвинувального акту прокурору у випадку, якщо він не відповідає вимогам ст. 291 КПК України та в ньому не сформульовано чітке обвинувачення; 5) клопотання в порядку ст. 249 КПК України про визначення порядку дослідження доказів в судовому засіданні, що забезпечує захисту можливість оцінити докази сторони обвинувачення та у відповідних випадках клопотати в порядку ч. 2 ст. 89 КПК України про визнання їх очевидно недопустимими; 6) критична оцінка виконання стороною обвинувачення вимог ст. 290 КПК України.

До другого виду тактичних прийомів захисту в таких кримінальних провадженнях слід віднести: 1) звернення із адвокатськими запитами до відповідних установ, підприємств та організацій, з метою встановлення, а чи є підзахисний суб'єктом даного злочину; чи законним був інтерес ймовірного надавача неправомірної вигоди, щодо якого він звертався із пропозицією надання неправомірної вигоди; 2) проведення опитувань, в межах повноважень, наданих адвокату ЗУ «Про адвокатуру та адвокатську діяльність», з метою формування захисного ресурсу – показань свідків захисту; 3) залучення у відповідних випадках експертів на договірних засадах, для отримання відповідних висновків.

Застосування таких прийомів та вмале використання відповідних процесуальних норм зазвичай надає можливість знайти захисний ресурс в даній категорії кримінальних проваджень та досягти відповідних цілей функції захисту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. *Васильев А. Н.* Следственная тактика / А. Н. Васильев. – М., 1976.
2. *Баев О. Я.* Тактика уголовного преследования и профессиональной защиты против него. Следственная тактика / О. Я. Баев. – М., 2003. – 432 с.
3. *Карагодин В. Н.* Выбор и реализация методов защиты / В. Н. Карагодин // Тактика, методика и стратегия профессиональной защиты : сб. статей. – Екатеринбург : Чароид, 2002.
4. *Зорин Г. А.* Проблемы интегративного выбора, преобразования, использования тактических приемов государственного обвинения и профессиональной защиты / Г. А. Зорин // Криминалистические аспекты профессиональной защиты по уголовным делам : сб. статей. – Екатеринбург : УрГУ, 2001.
5. *Закон України* «Про запобігання корупції» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1700-18

ПОДАННЯ ДОКАЗІВ ПІСЛЯ ЗАВЕРШЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

SUBMISSION OF EVIDENCE AFTER COMPLETING PRELIMINARY INVESTIGATION

О. О. Лук'янець

Lukyanets O.

адвокат, адвокатське об'єднання «А.ДВА.КА.Т»

Надаючи відповідний доказ обвинувачений, потерпілий та їхні захисники, кожен зі своїх позицій сприяють об'єктивному з'ясуванню обставин кримінального правопорушення та встановленню істини у справі.

Відповідно до ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), доказами в кримінальному провадженні є фактичні дані, отримані у передбаченому цим Кодексом порядку, на підставі яких слідчий, прокурор, слідчий суддя і суд встановлюють наявність чи відсутність фактів та обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню.

Процесуальними джерелами доказів є показання, речові докази, документи, висновки експертів [1].

Важливе місце в процесі доказування займає збирання та подання доказів, що передбачає собою добровільну передачу особою, яка є учасником кримінального процесу, речей або документів, які, на її думку, мають значення для справи і обов'язок слідчого, прокурора, суду прийняти їх.

Слід відзначити, думку науковця Т. Х. Кондратьєвої, яка визначає правову природу подання доказів, яка полягає у тому, що праву суб'єктів кримінально-процесуальних правовідносин відповідає обов'язок органів судочинства вирішити питання про прийняття чи неприйняття поданих речей або документів і визначити їх доказове значення [2].

Підтримуючи вище вказану думку, слід зазначити, що на даний момент сторона захисту має право подати відповідне клопотання про долучення доказу і тільки